

סימן סא

(א) בדבר חקירתו של מן הגרמני אונטרמן שלישי הרה"ר לח"א יפו בקול תורה ניסן-איויר חשיג על אודות נחוח הפלחטני או פקע מיני תורה מה לענין איסור הנאה וקפאט לי ממה שאמר בנדה דף ע' ג' בן השונמית מה מטמא ואין חי מטמא — לפעמי"ד גם לענין עומאה איכא לספוקי עובא דכנה באבלת פ"ב מ"ב הן כוית רימה [היואלת מן המת] בן חיה בן מתח ר"א מטמא כבשרו וחכמים מטמאין, ומדנקט בן חיה בן מתח משמע דכיה סברה לעבר בחיה טפי מצמחה, וגם הרמב"ם בפ"ג מה ע"מ ה"י כחצ התולעים הנהוין מנשר המת בן חיים בן מתח עכו"ם, ולריך להבין ממ"ד אי רימה נחשבת כבשר המת כדסבר ר"א מ"ש דחיה קס"ד דלא חמא ולי פירשא בעלמא היא כרבנן דכיה בפני עמא היא ולא בשר המת כ"ש דחיה אינה מטמא ולאיה ענין אשמיטין חיה, ועכ"ל דל"א אינערין קס"ד אמינא דכיון דחיה היא אף שנחשבת כבשר המת לא חמא דמת מטמא ואין חי מטמא קמ"ל, והא אשמיטין הרמב"ם דלית דדוקא רימה חיה עכו"ם משום שהיה אצל מתח מטמא משום דחיה כבשר המת כר"א, קמ"ל דבין זו בן זו עכו"ם משום דלא חיה כבשר המת אלא כריה בפ"ג, נמלנו למידן מבין שיש בשר חי ומטמא ושמה גם נחוח פלחטני כן.

אלא שיש לחקור מ"ט באמת לר"א רימה חיה מטמאה ולא אמרי כמו דחיה קס"ד דחיה אינו מטמא וחו מ"ש מהא דאמרי ג' בן השונמית מה מטמא ואין חי מטמא ור"א חיה ב"ש משנה אחרונה שפיר ע"ז ותימן ב' תירוצים א' דחיותה של רימה לא הויא ואפילו חיה חשיב כמתח דחיה פרה ורבה, אלא דמי אנפשי, דהא אליבא דר"א קיימין דס"ל ב' שמונה שרצים הבורג כנה כהורג גמל אלא כחי גמור חשיב ותימן דשמה חדא מינייהו ר' אלעזר אמר ואלא ר' אלעזר. ב' יש לומר דר"א ס"ל כהא דאמרי בנדה כ"ה דבשר יבש מנא? אמר ר"ל לכל עומאה, לכל עומאות הפורשות ממנו ומשמע נמי בן חיה בן מתח, וחכמים דרשי כר' יוחנן התם דמצטנא אדם ויפין יבש ולא ס"ל לכל עומאות הפורשות ממנו לפיכך אפילו רימה מתח עכו"ם דפרשא בעלמא היא, עכ"ד המש"א.

ומדבריו למדנו לנ"ד שהבשר חזר לחיותו וקבל חיות אדם לפי תירוצו הא' הי"ל בן ר"א בן רבנן מודו דעבור דלא פליג ר"א רק דרימה דאפילו חיה חשיב כמתח, משא"כ בנ"ד מודה. ולפי תירוצו ב' הדבר תלוי בפלוגתא דר"א וחכמים ור' יוחנן ור"ל הי"ל וכו' דקיי"ל כחכמים ור' יוחנן שוב גם בנ"ד עבור — איברה כל דברי המש"א קשה להולמן, דמ"ש דשמה חדא מינייהו ר' אלעזר אמר דחקו ניכר, ומ"ש דר"א וחכמים פליגי בפלוגתא דר"א ור"ל ג"כ קשה דנכח"ג פרכין בעלמא לימא דר"א ור"ל בפלוגתא דר"א וחכמים פליגי.

ונזכרתי מדברי הגאון צעל צפנת פענח מהדרי"ת דף י"א ע"ב שכבר דנתי בהם על דפי הקול תורה סיון-חמח חש"י במאמרי על ענין אפר השרופים שהוא אומר דר"א וחכמים דפליגי בפ"ג דאהלות מ"ב אי אפר השרופים מטמא לא פליגי אלא היכא דעדיין לא חל שם עומאה על השרף אבל אם חל שם עומאה שוב לא פקע לבר"ע, וחשבתי אולי ניתן להאמר חילוק זה בנ"ד ועיינתי בדבריו עכ"פ ור"א חיה שצמחה הוא דן בחילוק זה גם לענין חיות דרימה ואומר דעמנו של ר"א דרימה חיה עומאה משום דכבר חל עליו שם עומאה ואין חיותה מטמאה, ולפ"ז בלבד נ"ד נמי מאחר שחל על הבשר שם עומאה אין מה שנחצר לגוף אדם חי מטמאה. אלא שהרב ז"ל אומר שם דרבנן דפליגי על ר"א בחרתי פליגי וס"ל דרימה חיה חיותה מטמאה אע"פ שחל שם עומאה, ואינו יודע מה ראוי לומר כן הא שפיר י"ל דגם רבנן מודו לר"א בהא אלא דלכך רימה בן חיה בן מתח עכו"ם משום דלאו בשר המת נינהו אלא פירשא בעלמא, אבל בלבד בנ"ד י"ל דכ"ע מודו דכיון דחל שם עומאה חו לא פקע אפילו כשקבל חיות אדם ע"י נחוח פלחטני.

אגב מלאתי כאן מקום לגבות את חובי מאת רב גדול אחד משו"תירי שכחז מאמר ארוך בקול תורה כסלר-טבת חש"י ואיך ובו הרחיק את הגאולה כמה פעמים שכחז בשמו כמה דברים אשר אני כבר הקדמתי ביומר משנתיים בקול תורה סיון-חמח חש"י הי"ל, ובתוכם ג"כ מה שהערותי ע"ד הל"פ הי"ל צענן אפר השרופים, ואל האמר שמה לא למד את מאמרי או שמה שכח שכח בשמאל במאמרי דברים אשר לפי דעתו השיגה ידו לחלוק עלי הביא אותם בשם "רב אחד שכחז בקול תורה" אלא שהעלים את שמי הקטן משום עין הרע והוא דמי להא ליידא דמשכח דרצני ושקיל לנפשי ואשכח זוטרי זצ"ל לאחריו וכן לא יעשה, ואגב כל השגותיו עלי במחכ"ס אין בהם ממש כאשר יראה המעיין אך משום שלא הי בשטחו זמן גרמא לא השבתי על השגותיו ואי"ה כאשר יחבני הש"ח להוציא לאור ספרי אשר הבינתי וימלא את השוכות.

(ב) ותחזור לענינו דלפי סברת הל"פ הי"ל דעממי דר"א ברימה חיה משם דכבר חל עליה שם עומאה שוב גם בנ"ד לא פקע אלא דלפ"ז לריך לישב הא דאמרו ג' בן השונמית מה מטמא ואין חי מטמא הא כבר חל עליה שם עומאה, ולכאורה ה"י נראה לישב לפ"מ שר"א חיה ב"ש משנה אחרונה שגם בשיעמ"ק צ"מ דף ק"ד ע"ב כתב כן, לישב ק"י החוס' שם הא"ך התמודד אליהו על בן האלמנה כיון שבהן הי ואסור לעמאות דמאחר שברור היה לו שיחיי עתיד לחיות לא חלה עומאה מת על הילד כלל עכ"ד [ואפשר דהו"ג ג"כ כוונת החוס' במה שכחזו שם ויש לומר שהי ברור לו שיחיה, ומ"ש החוס' אח"כ לכך היה מותר משום פק"י זה הוא תירוצו אחר וחסר תיבת "א"י" ויחייב צ"ח מה שהקשו הלא גם ספק פק"י דוחה עומאה, ודוק] ולכאורה קשה לפ"מ מה ששאלו על בן השונמית מהו שיעמא אחר שהחייבו אליהו והשיבו מה מטמא ואין חי מטמא ומשמע דכל זמן שהי מת דהיינו קודם שהחייבו היה מטמא ואמאי הלא הי עתיד לחיות, אך י"ל דבאמת לאחר שהשיב דאין חי מטמא שוב י"ל דגם קודם שהי הי עכו"ם כיון שהי עומד לחיות ולכיות עכו"ם גם בעודו מת לא חלה עליו העומאה דלא חיה בגדר מת כלל, ובזה מיושב ק"י החוס' שם ד"ה מתים לע"ל לריכס האזה אמאי לא שאלו על בן השונמית אם לריך האזה, דבן השונמית כיון שהשיב להם דאין חי מטמא שוב ידע דמשולם לא הי עמא שיערך האזה משא"כ מתים לע"ל שבודאי עד השתא היו עמאים שפיר שאלו אם לריכס, מעשה שוב אין ראוי מבן השונמית דגם היכא דכבר חל שם עומאה נפקת כשחזר לחיות דשאני בן השונמית דמשולם לא הי עמא.

אולם מה נעשה לפ"ד החוס' צ"מ הי"ל דס"ל דרק משום פקח נפש הותר לאליהו להתמודד על בן האלמנה, ע"כ דגם על בן השונמית חלה העומאה ואפ"ה כשחזר וחי פקעה העומאה, דברא ק"י לדוכתי מ"ש דרימה חיה ר"א מטמא, ואף אח"ל דלרבנן דפליגי על ר"א באמת גם אם הרימה כבשר נמי לא היו מטמאין משום דחיותו מטמאה, וכמ"ש הל"פ הי"ל, מ"מ תקשה לר"א דודאי גם לר"א בן השונמית אינו מטמא, דאח"ל דלר"א בן השונמית מטמא איך קאמר בגמ' דנדה שם דשאלה זו אי בן השונמית מטמא חו בכלל דברי בורות.

לכן הי נלע"ד מעטם אחר לחלק בין רימה לבן השונמית דאע"ג דגם רימה נחשב חי לר"א הבורג כנה כהורג גמל כמ"ש המש"א הי"ל, מ"מ לבני חיותו של אדם כלא יחשב דלרימה אין בו רק רוח חיים ולאדם יש בו נשמת חיים כמ"ש באב"ע פ' נח עכ"פ כל אשר נשמת רוח חיים באפיו, ולפיכך אם יש במיתות שיהי באדם רוח חיים ולא נשמת חיים אזי ג"כ כמה יחשב ונפרט לענין עומאה מת שאלא האדם מכלל כל בעלי חיים לעמא צמחו עומאה חמורה זהו רק מחמת חיותה הנשמה העכו"ם שיש בו דמלבד זה מותר אדם מן הבכמה אין בדתן צדוק ידים, ולפיכך אף כי נחפך בשר המת לרימה חיה אחתי לא יראה מידי עומאה ואחתי חסרה חיותו של אדם דהיינו הנשמה שהעדרה גרם לעומאה מת אלא בן השונמית שחזרה בו הנשמה הסדושה שפיר אמרי דחיותו מטמאה, ויחישב

השוכות

המש"א

המש"א

ואפר הקדש לעולם אסור ומוקדש צדק דאי בוי צי אינש דלמשול נפקי לחולין, אלא מיירי בנפלה דלוקח מאיליה לפיכך לעולם אסור עיי"ש, וקשה הא מימ יס להאפר מדב"ה ביתר עיי' פדיון ופי"ב דגס צב"ג שייך לשון לעולם אסור, ולעיי' אין בזכרוננו גילוי אה ופי"ב וחיפוש.

(ג) **איברא** אחרי שובי נישמחתי דאס אמנס שבטיק דבדר שבעלתי שאדם שאין בו נשמת חיים כאדם רק רוח חיים כבעל חי כמה יחשב מלאחי אין לי שפתי"ז יתייבש קושיה הב"ש צב"ה"ע סי' ל"ז סק"ב על הא דפריך בגמ' נדח דף כ"ג לענין צב"ה צמחי אשה עיי"ש, ולא אחריר צב"ה לפי שמלאחי שבדר קדמי האגון המקובל בעל משנת חסידים ז"ל בספרו אדרת אליהו בסוגיא דנדח הכ"ל שבעיר לישב קר הב"ש צב"ה צב"ה זו אלא שחשבה לדוחק, ומלאחי שגם האגון צחזון איש ח"א סי' ס' אות ד' בעיר צב"ה זו לישב קר החוס' צב"ה נדח שם, אבל מה שהוספתי לחדש עפ"י שלכך רימה חיה מטמא לרי"א הו"ל ואכתי כמה יחשב אינו עולה יפה, דהא ודאי דאף אם אמרי דכמה יחשב מימ אינו מטמא מחיים צב"ה כ"ז שיש בו רוח חיים דהא עומתת מת לאו ביציאת נפש השכלית הלא אלא ביציאת נפש החיונית, וראה צב"ה הרמב"ם פ"ד מוסרי"ת הי"ע וחב"ן, ולענין נפש החיונית אדם וצב"ה שזין כמבואר מוסרי"ת צב"ה"ע שם ה"ה.

אם אמנס שבספר אפיקי יהודה דרוש חי אות ז' בעלה שאדם שאין בו נפש השכלית לא יחולל צב"ה חי כלל אפי"ש שבעלי חי קריין חיים צנפ"ש החיונית בלבד, משום שהחיות לא יוצחן ענינו צב"ה צב"ה"ע מה שהוא אלל מי שלמטה ממנו רק צב"ה"ע ענינו אשר לו נצח עיי"ש, ודוגמא לכב"ה זו מצינו צב"ה בליס ברי"ע ועוד צב"ה משניות, ומבוארת היא ברמב"ם פ"א מכלים הי"א דכלים שטיק עשיתן לקבלה וראויין ג"כ לשייבם אם נפחתו ושזו אין ראויין לקבלה חשבוין לכו כאלו אין ראויין גם לשייבם וכן להיפך, משום דאם צב"ה שטיק צב"ה העפלה, ופי"ב כך הוא דאדם שטיק צב"ה"ע לשמש צנפ"ש השכלית אפי"ש שמשמש גם כלי לנפש החיונית כמו כל צב"ה מימ אם נפחת מלהשמש צנפ"ש השכלית אפי"ש שפדיון ראוי לשמש צנפ"ש החיונית אמרי צב"ה שטיק צב"ה העפלה והיו כאין לי שימוש גם צנפ"ש החיונית, ולפיכך שפיר מצינו למימר דאף דכל צב"ה כ"ז שיש בהם נפש החיונית חיים גמורים הם אצל אדם אם חסרה לו נפש השכלית כמה גמור הוא ולא דמי לגוסס ושחט צו רוב שנים דהם גם נפש השכלית לא ילאה כ"ז שחי.

ולכאורה היה נראה ראה לזה מהא דבגדירו חז"ל את הגפל כאבן ולכאורה אם היה רעונס לומר שאין חיותו נחשבת כח"ל למימר שהוא כמה, אצל להכ"ל נכון הדבר דהנה הא דנפל חסיד כמה לריך טעם, ואין לומר דהוי רק כצב"ה בעלמה כמו בחולין כ"א, דהם טעמא כיון דחיותא צב"ה חילא כדאמרי צב"ה"ע צב"ה צ' דכתיב כל נשמת רוח חיים צב"ה וכו' דליכא חיותא צב"ה עיי' בפרטום הוא רק מכה התנועה ולא חיות, ואפילו רביע גופיה ואזיל כהאי דסוטה שם ל"ה רק מכה התנועה, ועיי' צב"ה חס"ל סי' ס"ז אצל נפל שחט רואין שאוכל ומרגיש כחי גמור ואין ספק שאף נשמת רוח חיים צב"ה למה יחשב כמה, ועיי' צב"ה"ע פ"י וצב"ה"ע שם דמשכחל שיחיה פשרים שנה ויחשב כאבן, ואי משום דסופו ודאי שיחיה הלא שחט צו רוב שנים ג"כ ודאי שיחיה אפי"ה חי הוא לכ"ד כדאמר צב"ה"ע ק"ב צ' חי הוא וסופו למות, וכו' דבסנהדרין עיי' א' מחלק רצח צין גוסס לעריפה משום דלא אחעציד מעשה ולא מחתכי סימנים ופי"ב נפל דמי לגוסס צב"ה ואמאי אמר רצח צב"ה קל"ז דכ"ע נפל מת הוא, לכן נלע"ד שטיק ענין נפל הוא שקבלו חז"ל שאין לו נפש אדם השכלית רק נפש חיונית בלבד כמו צב"ה חי וכו' שכן גם נפש החיונית אין מיחסין לו כמו שפי' האפיקי יהודה לפיכך חסיד כמה.

ומעתה א"ש למה בגדירו אותו צב"ה"ע אגן דהנה מבואר בדברי האפיקי יהודה שם דכשם שאינו מחולל צב"ה כך אינו מחולל צב"ה"ע למה לפי שאף האומה מגודר צב"ה"ע, ומציא ראה

צב"ה ג"כ קושיה המשנה אחרונה הא לא מצינו עומתת צב"ה, ולהכ"ל א"ש דהא לא מצינו עומתת צב"ה היינו אותה העומתת שמקבלין בעלי חיים צב"ה"ע אין מקבלין צב"ה"ע דלגבי ערך אותה העומתת הקלה שדך בעלי חיים לקבל צב"ה"ע חיותן מעברתן, אבל היכא דמשכחל שיחול על בעלי חיים עומתת שדך לקבלה רק אדם צב"ה"ע שפיר מקבלין בעלי חיים צב"ה"ע דלגבי עומתת זו כל בעלי חיים אף צב"ה"ע קריין מתים.

וסעד לדבר שפתי"ז יש לישב מה שקשה לי צב"ה דתן בפתי"ו דהכלות מ"ט צב"ה"ע שששאה גולל לקבר הנוגע צב"ה עומתת שבעה, ר"מ אומר כל שיש בו רוח חיים אינו מטמא משום גולל, ומבואר צב"ה"ע מנחם סוכה דף כ"ד דטעם פלוגתאן הוא אי צב"ה נחשב למחיה מעליא או לא, וקשה לי א"כ מאי איריא צב"ה"ע דנקט הלא מבואר בגמ' עירובין דף מ"ד א' וצב"ה"ע שם ד"ה דאי בדמלו דלמ"ד צב"ה"ע הוי דופן כ"ה דמחיה אדם הוי מחיה, וממילא גם אם עשה אדם גולל לקבר הנוגע צו עומתת שבעה וא"כ ה"ל למחוי סתם דבר שיש בו רוח חיים שששאה גולל לקבר וכלשון דקאמר ר"מ, ואזי יהי כולל צין אדם צין צב"ה"ע אצל השחא דקתני צב"ה"ע משמע דאדם אינו נעשה גולל ואמאי, בשלמא הא דחיה צב"ה"ע כ"ג א' עשה צב"ה"ע דופן לסוכה וכו' ל"ק מאי איריא צב"ה"ע משום דרישא דהאי ברייתא איתא בעושה סוכה עיי' צב"ה"ע וכו', והם אינעריק למחוי צב"ה"ע דוקא דעל גבי אדם לכ"ע כשירה לכך חגי נמי צב"ה"ע צב"ה"ע אצל כאן קשה, ועיי' צב"ה"ע דעירובין דף ע"ז דהם צב"ה"ע קתני סתמא דאפילו דבר שיש בו רוח חיים מטמא משום גולל ולא פירט צב"ה"ע, ועוד קשה דבסוכה שם דחי בגמ' טעמא דמ"ד שחא חמות או שחא חצרה דא"כ מ"ע אינו מטמא ר"מ משום גולל, אמאי לא משיי דשחי גולל דחיותה מעברתה וכדמשמע פשטות לשון ר"מ דקאמר אינו מטמא משום גולל ולא קאמר דאינו נעשה גולל, ועיי' צב"ה"ע פטמה שהצב"ה לעיל שנראה דעמו שצב"ה"ע מבי"ע מעבר ר"מ, וחומר שזה נגד הש"ס צב"ה"ע הכ"ל.

אבל לפי הכ"ל א"ש דצב"ה"ע אדם אינו נעשה גולל לקבר שחרי עומתת גולל היא עומתת מת ואין אדם חי יכול לקבל עומתת מת דחיותו מעברתה עומתת צו אצל צב"ה"ע אפי"ג דגם גבה שייך לומר חיותה מעברתה כ"מ לענין עומתת שוכבים גבה אצל עומתת מת אדם אם משכחל צב"ה"ע שחולל גם על שאינו אדם כגון כשנעשה גולל אין חיותה של צב"ה"ע יכול לעכבה מלחולל, דלגבי עומתת מת אדם ה"ל חיותא דצב"ה"ע כמאן דחיה וצב"ה"ע דמי וממילא א"ל לומר דמבי"ע מעבר ר"מ — וצוה יש לישב מה שנתקשה מורי האגון האדיר ז"ל צב"ה חורה צב"ה"ע דף ע"ז א' אבא דאמרי הם דמא לא עשה צו קרב כמקרי, ופירש"י שאין צב"ה"ע מקבלת עומתת מחיים, הלא גם צב"ה"ע משכחל עומתת מחיים כגון שששאה גולל לקבר, ולפי"ד רש"י בעירובין דף ע"ז ג' לאחרי שניעלה מהקבר עומתת, ולהכ"ל י"ל דהא דאמרין דלא עשה צב"ה"ע קרב כמקרי היינו דאחרי עומתת שמשכחל צב"ה"ע מקריב לא משכחל צב"ה"ע הקרב דהיינו עומתת מגע מת אצל עומתת מת עומתת דשפיר משכחל צב"ה"ע כ"ז גולל הכי לא משכחל צב"ה"ע דאין אדם חי מקבל עומתת מת אפילו עיי' גולל — אך נע"ק מהא דאמרי בחולין דף ע"א צ' ק"י ומת אדם שמשכחל מחיים מלי צב"ה"ע, צב"ה"ע שאינה עומתת מחיים אינו דין שחזיל צב"ה"ע, ולפי הכ"ל איכא נמשך מה לאדם שאינו מקבל עומתת מת מחיים אפילו עיי' גולל חומר צב"ה"ע שמשכחל מחיים עומתת מת אדם מחמת גולל ואכמ"ל — ואגב ל"ע לשיטת רש"י בעירובין הכ"ל דגולל גם שניטל מן הקבר עומתת ענינו אם יש לו טכרה עיי' האת שלישי ושביעי כמו חרב שהוא כחלל יש לו טכרה, או דלמא שאני גולל מחרב, ומלשון רש"י שם שכתב עומתת לעולם אין הכרע כ"כ דאכ"ל דמשום דגם אחר שניטל מן הקבר לא פקעה העומתת קרי לעולם, כלומר דלעולם אין העומתת נפקתה לאפוקי מדעת הרמב"ם צב"ה אצל מימ יש לו טכרה צב"ה"ע ככל עומתת מת, וכפי"ג מצינו בסוף תמורה דקתני

מדכחיו ועל הנפשות וגו' נפש כל דבר, והלא מצוה צבאית פ"ד דמכה נפש אפילו נפלים במשמע, וכ"ל בספרי הנוגע בכל נפש אדם להביא בן שמונה, אך כ"ל לפימ"ש הרש"ש צערכין ד' דהא דלמרי' הם צערכין נפשות ולא המה אפי"ג דגם מה אקרי נפש ככ"ד היינו משום דנפש כללית ויחיד אפילו דומם במשמע הואיל ויש לו ג"כ נפש שהוא הכח המצטרף חלקיו יחד, אבל נפשות כלליות רבים אינו במשמע רק דבר שיש לו יותר מנפש הדוממת עיי"ש, משתכח אף אנו נאמר דלפי המצטרף נפול בוי רק כאבן דומם לא הי ולא זומם לפיכך שפיר לא בוי בכלל ועל הנפשות דכחיו כללית נפול דלפי יחיד כמות הוא שאין לו רק נפש הדוממת כללית אבל בכלל נפש כללית יחיד שפיר בכלל, והיינו דקאמר רש"י ורמב"ם הג"ל דכיון שהוא כאבן דומם ועי"כ לא בוי בכלל ועל הנפשות וגו' לפיכך אינו דכיון קבלת עומתה דלחיה מעל הנפשות.

ומעתה מכיון שנתבאר דאדם שאין לו חיות הראוי לאדם דהיינו נפש השכלית חשבונו לי כאלו גם נפש החיונית אין לו שוב כי אפשר לקיים לכאורה מה שאמרנו דרימה כיון שאין לו חיות אדם מעמל ר"ל אפי"ג שיש לו נפש חיונית – אבל לקשטת דמלתא ג"ל אינו מעלה ארוכה דלא מביעית אס נניח כמו שביארנו דנפל אין לו נפש השכלית לפיכך חשיב כמות. א"כ הרי יש להוכיח מנפל דלא חשיב כמות רק לענין מלות החלום כי אצל לא שיהי כמות גמור שמעמל צאובל שהרי אין נפל חי מעמל צאובל לבי"ע, ואם אמנם שנתבאר שצ"ח ח"ג סוסי רמ"ז נעם לומר דהא דחניא בספרי הנוגע בזה לכל נפש אדם להביא בן שמונה בזה מיירי לומר נך שמעמל כמות צעודו חי, דאי במוחו אפילו נפל פחות מכן שמונה ואפילו שובר ואפילו שליו מעמל, אבל הרי לבסוף חזר בו ד"ל דלענין לרצויו משום דכשנולד חי אינו מקבל עומתה כלל כאדם אלא כאבן כדאיתא צ"ל לא יחפור משי"ה אילעריך לרצויו שאם נולד מת דינו כאדם לעמל אחרים עכ"ל, ואף כי חי זה קשה מאוד דאע"פ משום דנולד חי הוא כאבן עפי משנולד מה, ובפרט משמעות דבריו שאם נולד חי ואח"כ מת צלמא אינו מעמל צאובל א"ל לקבלו כלל, ואלו טעות סופר בדבריו וכ"ל שאם נולד חי ואח"כ מת דינו כאדם, ומ"מ קשה למי קס"ד דבן שמונה חי ואח"כ מת יחי כאבן עפי מאם נולד מה, אבל מ"מ האמת עד לעצמו דמעולם לא שמענו מ"ד שנפל חי יעמל וכדמוכח נמי בצרייתא דצ"ד דף כ' שהביא התשכ"ח שם, וכ"מ בתוספתא שבה פט"ז זה הכלל כל זמן שחי אינו לא כחי וגל כמות מה הרי הוא כמות לכ"ד, אלמא דכ"ז שחי אינו כמות וא"כ ה"כ רימה חיה יש לו לומר דאינו כמות, ואף אח"ל דמנפל אין ראי דאפשר דנפל יש לו חיות אדם כמו שביארנו לעיל משא"כ רימה, מ"מ מסתבר דמאחר שהעומתה של מה אינה מהמת שאינו חי אלא השום שהוא מת כדמוכח מתוספתא דשבה הג"ל דכמה שאין הנפל כחי אכחי אינו כמות משום דלענין עומתה צעוק כי ימות כמ"ש בתר"ש סי' ל"ג, והא דלמרי' בשבת קל"ז דמת הוא עי"כ לאו דוקא אלא משום דאינו חי קרי לי מת, וא"כ ה"כ רימה אף אם נאמר דאין חייתה חיים מ"מ אינו מתה, ותו דבנדב דף כ"ג א' משמע דבהמה צמחי אשה לר"מ אפי"ג דאדם הוא אינו מעמל מחיים אלמא דגם אדם שאין לו רק חיות דבעל חי חשיב חיות לעברו והדק"ל אמאי מעמל ר"ל רימה חיה.

(ד) לכן אומר אני צע"ד טעם אחר לחלק בין רימה חיה לבין השונמית אף עליו לבאר תחילה מה נקרא חיות לענין עומתה ועברה דהנה מצוה הוא במפרש על הרמב"ם ה' יסוה"ט פ"ד ה"ח שהנפש חיה שמשתוק לכל בעל חי יש לו ג' חלקים נקראים כחות והם הנפש הצענית והנפש החיונית והנפש הנפשית, הנפש הצענית היא שבה אוכל ושותה ומוליד והחיונית היא המכונה את האברים לקבל ההרגשה והתנועה והיא השומרת אורח האברים וכשתבעל מיד ימות האבר ולא ירגיש ולא ינוע ונפש הנפשית היא שבה מרגיש ומתעורר ומתנועע עכ"ל. ומעשה יש לחקור איה נפש היא החיות העיקרית שבהעדרה חשוד מה והנה נפש החיונית הג"ל אין מקום להסתפק בדבריה כהעדרה נעשה מת כמ"ש המפרש

ממ"ש צע"ד ימות גזעו. ויש להוסיף ממה דאיתא בירושלמי צפ"ג דסוכה דלולב היבש פסול פ"ש לא המתים יהללו וגו', ולפיכך שפיר קאמר דהיבש שאין לו החיות שבעצמו נכר דהיינו נפש המשתכלת לא זה כלל שאינו גם בגדר בעל חי אלא אף בגדר זומם אינו לפי שגם נפש הזוממת אין מיתוסים לו וכרי הוא כאבן דומם.

ומה שהלכינו לאשמעין הא דאפילו כמות אינו י"ל כדי להשמיענו הלכתא רבנא לשבת, דהנה המנ"ח במלכות קולר הקשה לרמב"ם בירושלמי דהחובל וי"ל דם מלמד נטילה נשמה חייב גם משום קולר דעוקר דבר מגידולו [ולפ"מ י"ל דגם ש"ס דין מודק לה ושו"ת שאני ששוקר המגדל מהדבר ולא הדבר מגידולו ודוק] א"כ חזרה קושיא הגמ' בשבת קל"ז וכן בירושלמי סופ"ה דיבמות ספ"ק נפל אף מכלין בשבת, דאין לומר כיון דנפל הוא ל"ה עוקר דבר מגידולו דאין הדם מתגדל אלא זה דבר שהשכל ימאן וכו' עכ"ל המנ"ח, אבל לפי המצטרף לא ימאן השכל לומר שאין נפול משום עוקר דבר מגידולו, הואיל ואין לו עוקר חיותו הוא חשבונו ל"ה כאלו גם חיות המיתא אין לו כמ"ש האפיק"ו וסמכו דבריו על משניות דכלים כ"ל.

אי נמי י"ל דנפ"מ בזה דנפל אף זומם אינו לענין הא דאיתא צ"כ כ' א' דבן שמונה אינו מקבל עומתה, וכי רש"י שם הטעם שהרי הוא כאבן לא חי ולא מת, ואינו מוכן דאי לא חי הוא כ"ש שמקבל עומתה, ובאמת בזה שם כתבו דזה טעם אחר בסוד"ה עכ"ס ח"ל, ובן שמונה אינו מקבל עומתה כשהוא חי דלא אקרי אדם עכ"ל, ור"ל דלכך אינו מקצ"ע מפני שהוא חי ואין צ"ח מקבל עומתה אלא אדם כללית זה לא אקרי אדם הואיל ואין לו חיות אדם כמו דמת לא אקרי אדם כדאיתא בצרייתא דף ו' ע"ב, אבל טעם רש"י ל"ב, אכן מדברי הרמב"ם פ"א מט"מ ה"ד ש"י אצל בן שמונה הרי הוא כאבן ואינו מקבל עומתה למדנו דלאו משום דחי או לא חי אינו מקבל עומתה אלא משום שהוא כאבן לכל דבריו וכ"ש שאין אינו מקבל עומתה בשום אופן אפילו עשאו כלי כך זה הנפל אינו מקצ"ע משום שמהותו כמו אבן שאין לו חיות כלל אפילו חיות הזוממת, דבזה נשתנה האבן מלמחים שצ"ח בזה עומתה כגון כלי עץ משא"כ כלי אבנים שכיון שאין בזה חיות אפילו של זומם לאו בר קבול עומתה ניבחו ואף הנפל דינו כאלו לא חי כי זה אפילו חיות הזוממת לפיכך אינו מקבל עומתה, וכו' ב"כ בוגת רש"י הג"ל [והלום ראינו ב"כ חר הקודש נדב דף כ"ג אות ד' שלא הזכיר מדברי רש"י ורמב"ם הג"ל אף הביא מהצטרף שכתב הטעם שהרי הוא כאבן, והבין דהד עמל הוא עם מ"ש החו"ט הג"ל משום דלא אקרי אדם, ולא דק דע"כ חלוקין בטעמן דהא אבן חיה משום דלא חי ואילו החו"ט דקדקו דאינו מקבל עומתה "כשהוא חי" דמשמע דהחיות מנעמו מלקב"ט, ויותר חמום לי מה שהניח שם צ"ע טעם החו"ט דלא אקרי אדם דהא טעם זה הוא לענין עומתה אוכל אבל עומתה מנע לא נשמע מה דאיתא ביבמות ס"א וכו' עכ"ל. ואיני מנין מה ענין כך דיבמות אלא דברי החו"ט דלא משום דכחיו אדם כי ימות צאובל אימתי נפל מקבלת עומתה מאחרים אלא משום דגם לענין קבלת עומתה כשהוא חי צעוק אדם דוקא ולא אבן ולא בהמה וחיוו על הגהמ"ה שליט"ה לפרש דבריו], אלא שכתוב לא נח"ל בזה דס"ל דאף דחורת אבן עליו היינו לענין דברים החלום רק צ"ס חי אבל לענין דברים החלום צחומר הגוף עי"כ אין גופו של הנפל צחומר אבן, וכן אין לשלול מהנפל רק את השם חי ולא עלם החיות דעל כרחק הוא חי. ואולי החו"ט לעמייכו צצ"ק דף ע"ז דמת דאין צ"ח מקבל עומתה מחיים לא משום דיש לו שם חי אלא משום דחיותו מתעורר עיי"ש בסוד"ה פרה, ואפשר דס"ל להח"ט ג"כ דחייב על נפל גם משום נטילה נשמה בשבת וכדעת הרמב"ן בשבת דף קל"ז, והיינו משום דמלאכה זו ג"כ תלוי בעלם החיות ולא צ"ס חי ואח"כ, אף לדעת רש"י ורמב"ם הג"ל נכון מה שביארנו.

ויש להוסיף חלוקין למי שביארנו דהנה צלמא קשה אמאי אין נפל מקבל עומתה הלא בנדה מ"ד ילפינן דחיות מקצ"ע

יִישׁ להוכיח בן מתי' הרמזים בסופ' מתי' נשבר מפרקו וכו' ה"ז מעמל' אפי' שעדין מרפרק בלחד מאבריו עכ"ל משמע דוקא במרפרק בלחד מאבריו אכל במרפרק בכל גופו חיו מעמל' ואפי' דקושטא היא דלא משכח'ל דכתיב דמטמא מחיים שיפרכו בכל גופן מתי' לאחז' לך האריך לאשמשין דא ה"ל למכתב בקיור כלשון ששנו חכמים אפי' שעדין מפרסין אלא ודאי דאחי לאשמשין עמל' דמעמל' צעדן מפרסין משום דאין הפרסום רק בלחד מאבריו הא הוי משכח'ל פרכום בעיקר הגוף לא הוי מעמל' משום דגם פרכום חשיב חיות והא דנקט אחד מאבריו אפי' דאמר' גמי' דסוטה ה"ל דמשכח'ל דגופי' רביע' ואזיל לאחר שכותב ראשו אולי ס"ל דבאמת כה"ג אין גופו מעמל' דלא אמרי' דגופו יחי' כמה מחמת שכותב ראשו כ"ז שיש חיות בכלל שמיני את כל הגוף ורק כשאינו מרפרק רק בלחד מאבריו דאז כבר ילא החיות מהכלל אלא שאבר אחר מפרסם עוד כמו זכ' בלעמל' שמפרסם אפי' שאינו קשור עם הכלל ומעטם ש"י צפיה"מ דח' נקרה במקל' צעה משום שכה התנועה שלכם אינו מפורש והתחלה אחת דכיוני מהכלל אלא היא נפרד אז נחשב כמה' אפי' י"ל דכלפי מה שאמר' גבי מסוכנת בחולין ל"ח צ' ורמזים פ"ד מתי' ה"ד דצחק אפילו לא רפרק אלא צטיו ולא כשכש אלא בזכ' ה"ז פרכום וחשיב כתי נקט ככה כהאי לישנא ולא חש למח' דמשכח'ל פרכום יותר משום דלא שכיח.

וכן מוכח לפענ"ד מהא דאמר' בחולין ל"ב צ' דפריך התם לרבא דאמר דבין אלו טריפות קחשיב גמי' נבילות בגון נקיבה בושט לוחש גמי' גיסטרא ונטלה ירך וחלל שלה ומשני כי קחשיב נבילה דלא מעמל' מחיים אכל נבילה דמעמל' מחיים לא קחשיב ואי נימא דפרסום דידכו לאו חיות היא כדעת החכ"ל מה קס"ד דמקשן הא פשיטא דלא שייך למחשיב גיסטרא ונטלה ירך כדאי אלו האסורות מחמת שנעשה חסרון בגופן ולא מחשיב להחיות שכי גיסטרא ונטלה ירך לא מחמת שיש חסרון בגופן בלנד נאסרו אלא משום שהם כמחו דאפי' שמפרסין אין זו חיות ולא שייך בהם שחיטה וכהא דאמר רבא לעיל דף כ' פ"ג ובי מחש' עומד ומולק, וא"כ כמו דלא חייב נבילה אלו האסורות משום טריפה או נבילה בבהמה שנהרגה ומחש' כן לא שייך למחשיב גיסטרא ונטלה ירך שלה ובהרצן גמי' דמשני דנבילה מחיים לא קחשיב ה"ל למימר דמחש' לא קחשיב ועוד אמאי קרי נבילה מחיים אחרי שכבר אין בהם חיות, ויותר קשה לשון הרמזים צפ"ד מאכ"ע היא ש"י חלק בבהמה לשנים או שנעלה ירך וחלל שלה ה"ז נבילה ומעמל' אפי' שהיא עדין בחיים עכ"ל והלא כבר אינן בחיים דהא קרינן בכו כי ימות דמכ"ט מעמל' אפי' מוכח דבאמת גם פרכום דידכו חשיב חיות והא דמעמל' אפי' שעדין בחיים משום דמשיק הגוף ילא החיות לגמרי וגם כה פרכום אין בעיקר הגוף רק במקל' אבריו כ"ל לפיכך פריך שפיר דלחמי במחש' האי רבוא' דשאלו גיסטרא ונטלה ירך דאפי' שיש במקל' הגוף חיות אפי' אסורה וע"ז משני שפיר דאותן שכן נבילה מחיים כלומר שמעמל' מחיים לא אלתריך לאשמשין שכן אסורות ואין השחיטה מחירתן דמאחר שכן מעמל' מחיים וחשיבין להו צעדן חיים כמחש' מחמת שילא החיות משיק הגוף פשיטא דאין השחיטה מועלת להחיר איסורין דוכי מחש' עומד ושוחט כמו שהקשה רבא לעיל ובי מחש' עומד ומולק.

עוד יש להעיר בזה מהא דאיתא בפסחים דף פ"ה פ"ג פ"א ממל' בלעמל' צדית המעצחים ונקשו לעמל' כל הסעודה וכו' הלכו והטילו כוס של זון וריחשה ופיר' ר"ג וכו' ופירש"י בקשו לעמל' שהיו סבורין שמחש' וכו' וריחשה ופירסם וגבי עומל' במחש' כחוד עכ"ל. משמע מדברי רש"י שלא הי' באותו הלעמל' גם אחר שהטילו עליה כוס זון רק פירסם בעמל' ולא חיות גמורה אלא דמי' כיון דגבי עומל' במחש' כחשיב סג' צפירכום בעמל', והא דנקט ריחשה ולא קחשיב פרכום י"ל דרי' לשיטת' דס"ל בחולין דף ל"ז א' גבי מסוכנת דאין סימן לחיות עד שחפרסם ציד וגם ברגל ומשמע שם דרי' לא מחלק בין בבהמה לשוף בדק וא"כ יתכן דגם

ה"ל ששנעמל' מיד ימות האבר ולא ירגיש ולא ינוע, כ"ש אם הסתלקה נפש החיות מכל הגוף דאי אפשר שיהי' בו נפש הנפשית וכו' נפש הטבעית, אך בזה יש להסתפק בשעדין נפש החיות ועמל' נפש הנפשית קיימת ורק נפש הטבעית הסתלקה אם חשיב כמה או לא.

ולכאורה משנחיתו היא זו צפ"ק דאכלות מתי' ומייתי לה בחולין כ"א א' אדם אינו מעמל' עד שהלא נפשו וכו' וכן בהמה וחי' וכו' הוהו ראשיהן אפי' שמפרסין עמל' בגון זכ' בלעמל' שהיא מפרסם ופרש"י כלומר דאפי' שמפרסם אין זה חיות וכו' עכ"ל וכו' מבורר צפיה"מ שם דאותו הפרסום היא מחמת כה התנועה שבצעה עיי"ש ואפי' אמרי' דכבר ילא נפשו וה"ל מיתה גמורה אלא דנפש הטבעית תליא מלחא אך יש לדחות דשאני התם שאין כה התנועה רק במקל' הגוף בגון הידים והרגלים והזנב וכיוצא' שהם עפלים להגוף אכל בעיקר הגוף וכו' בהראש שכותב אין זו גם כה הפרסום לפיכך חשיבין כל הגוף כמה אכל היכא דכלל הגוף דכיוני ראשו ורובו יש כה התנועה והרגשה ולא חסר רק נפש הטבעית י"ל דחשיב כחי.

ובאמת נראה שדבר הזה נחלקו שני גדולי הדור דהנה צו"ת חכ"ל ס' ע"ז הביא צטט חכם אחד [אותו חכם הוא הגדול בדורו הגאון ר' דוד אופנהיים ז"ל] שהי' אומר דאפשר לחיות בלא הלך והביא ראיה מתי' צערי שמים שהוליו את הלך מקוף ושק' ואפי' דלגו והתנועעו זמן מרובה וע"כ שהחיות מן המוח וכן הביא מגמי' דיומא פ"ב א' דעיקר חיותא בלפ"י הוא דכתיב כל אשר נשמת רוח חיים בלפ"י וצ"ש שם כי דומיין דאין חיות ניכר בלבו וניכר בחוטמו והכ"ל דהא דבריו דאדרבה מדברי רש"י אלו מוכח דאם אין חיות בלב כלל אין גם בלפ"י אלא דלפעמים אפי' שעדין הנשמה בלב אין הדפיקה ניכרת בלבו מבחון ומ"ש צערי שמים ה"ל לאו ראיה היא דהתם לא הי' חיות רק תנועה דכיוני פרכום בעמל' וחיות לחוד ופרכום לחוד והביא ראיה ממחש' דפ"ק דאכלות ה"ל ופיה"מ ה"ל ש"י על ענין זכ' בלעמל' שזכ' נקרה נקל' מיני צעה כהא לא יחי' כה המהנועע מחפשע בכלל האברים מפורש והתחלה אחת אכל תחי' מחפרדת בכל הגוף עכ"ל פיה"מ וכן הביא מסוטה דף מ"ה ע"ג דרישא דנפל נפל גופי' הוא דריש' ואזיל כרי שהגוף רן אחר חתיכת ראשו אף שהוא מח צודאי ומעמל' באוכל אלא דתנועה לחוד וחיות לחוד והחילוק שכן מתנועע ומפרסם לחי הוא מבורר לכל איש חי עכ"ל החכ"ל עיי"ש שהאריך. וי"ל לפי"ד דהא דנשחט שנים או רוב שנים ועדין מפרסם הי' כחי לכ"ד וכן השוחט את המסוכנת ופרכום תלינן שחי' היינו משום דצפיה"ג אפשר שיהי' זו חיות לא חיישין לומר שהפרכום הי' רק מכה התנועה בלנד מאחר שעל פי רוב אין החיות נפרד מהתנועה.

והנה בגוף הדבר דהחיות תלוי בלב אכמ"ל והדברים עתיקין אך מה שזווי' לאותו חכם הגרד"א כטועה בדבר משנה גמרא ה"ל דיש פרכום בלא חיות, אומר אני ח"ו לא נעלם מהגאון ד"ז אלא דהוא סובר דפרכום גמי' חיות הוא והא דהוהו ראשיהן מעמל' אפי' שמפרסין היינו מעטם שחצונו לעיל שאין הפרסום בעיקר הגוף אלא בקל' מאבריו ומעטם שחצו צפיה"מ ה"ל וכל שנסתלק החיות משיק הגוף אין מה שיש עוד חיות במקל' הגוף נחשב לחיות הואיל ונשיק מפורש החיות וכה"ג הוי כל הני דחשיבין בחולין כמה אפי' שמפרסין בגון נשברה מפרקת ורוב צער עמל' וקורעו כדג ועשאו גיסטרא ונטלה ירך וחלל שלה בכל הני ידשו חז"ל שאין חיות בעיקר הגוף דכיוני הראש והעדרה אלא במקל' אברים המשמשין להגוף בגון הידים והרגלים והזנב ועל ידיהן מחאפשר דיוליג וברינה כהאי דגמי' סוטה ה"ל, אכל היכא דיש כה הפרסום בכל הגוף בגון כשכל מכוני של הגוף קיים אלא שניעל הלך דצפיה"ג אם מפרסם ודולג עיי' יש כה התנועה בכל הגוף דמהיכא חיתי לומר שרק מקל' אבריו חייב בלא לב ולא כולו בזה אומר הגרד"א ז"ל שהיה כחי לכל דבריו.

ומעתה חילוק גדול יש בין רימה חיה לבין השונות דהתם עיקר המה במיתתו קאי ואכתי קרינן ביה כי ימות לפיכך גם אם דבר הפורש ממנו יש בו חיות ואכתי מעמל כמו בזהווי ראשיהן ¹²⁴⁸⁶⁷שפיע שמפרסמין טמאין משא"כ בצן השונות שיקרו קס לחייה לא קרינן ביה כי ימות לפיכך אינו מעמל וממילא ה"כ אם אבר אחד קיבל חיות פ"י שנקשר לחי נחות פלאסטי אכתי לא ילא מיד טומאתו. הארכתו לבאר זה אם כי כבר ראיתי לאחד מן הרבנים הגאונים שליט"א שדן בחילוק זה אבל מאחר שהיסוד אשר עליו בנה רשע לפענ"ד הארכתו לקבוע בו מסמרות.

(ו) אכן אכן מה שיש לחקור בזה דשמה אפי"ג דאין אבר מה שקבל חיות יולא מידי טומאתו הכ"מ היכא דעומד בפ"ע אבל חברו לגוף אדם חי ונקשר אלו באופן אורגני ועשה כחלק ממנו שמה בטל אבר המה בגוף החי, כהא דקיי"ל ילדה שסיבכה בזקניה בטלה, וכבר העיר בזה ידידי הרב הגאון מהר"ד בורשטין שליט"א במאמרו בקריית יא"צ חשי"ג.

אכן נלענ"ד דגם זה ליתא, וראי לדבר מהא דאיתא באריה מוצא בקיור דרי"מ יו"ד סי' ע"ב וע"ז שם, ח"ל הא דמכשירין בנשבר הטל למטה מן הארכובה וילא לחון היינו דוקא בהכמה או בגוף עצמו אבל גוף האבר שנשבר נר"ל לחסו וכו', ואפילו חזר ונקשר היטב דמאחר שנאשר פ"א לא הותר עוד אפי"ג שחזר והכריא, וגם יש לחוש שמה לא הכריא כל זכר עכ"ל. מעשה הדברים ק"י דכשהא אבר המדולדל שהוא עדיין מחובר במקומו לגופו אפי"ג אמרי כיון שנאשר מחמת שילא החיות מאותו האבר שוב אין לו היתר עוד אפי"ג שחזר ונקשר והכריא יפ"ק וקבל חיות מגוף החי לא אמרי דבעל לגוף החי ונעשה כאילו מעולם לא פסק חיותו כ"ש דאבר שנחלש מגוף זה וחברו לגוף אחר דלא בטל איסורו.

והא דילדה שסיבכה בזקניה לא דמי להכא, דהתם לא נאסרה הילדה לפני שסיבכה כמבואר בתוס' פסחים מ"ד ז' ד"ב וכו'א הדין דאין ערלה לא נאסר רק הפרי היוצאת ממנה ולא האין עצמו, לפיכך שפיר אם חיבר אין ערלה לזקנה בטלה והפירות שיוצאין ממנה לא חל עליהם איסור כיון שכבר בטלה, משא"כ כאן שכבר חל האיסור על האבר לא פקע, חדש שהרי גם בילדה שסיבכה בזקניה אם כבר היו פירות על הילדה לא הותרו כדאיתא במנחות ס"ע א', ומבואר שם שאפילו אם הפירות עדיין לא נגמרו וזריכין להאין לא בטלו, וע"כ דאיסור לא פקע, והעטס י"ל משום דאיסור לגבי היתר חשיב כמין בפ"ע כמ"ש הר"ן בנדרים נ"ב א' ואין מין אחד בטל לגבי מין שני אלא בדרך הערבות שנתבטל עצמותו, ואף אח"ל דא"י אינם מינים נפרדים י"ל דלכך אין אבר בטל לגבי כל הגוף משום דגוף אינו אלא מורכב מאברים וכל אבר ואבר קובע שם בפ"ע, ואפי' למ"ד בהמה בחייה לא לאברים עומדת היינו שאין להאברים שם אבר כל זמן שהבהמה חיה, אבל מ"מ יש שם מיוחד לכל אבר ואבר בפ"ע אפילו בחייה, לפיכך אף שכל האברים ביחד מהווים גוף אחד אינם בטלין זה לזה, משא"כ גבי ילדה שסיבכה כיון שאין להילדה שם בפ"ע ואחר שנחשבה בהזקנה נקראת ביחד עם הזקנה בשם אין אחד בטלה לגבי הזקנה והפירות ששם בפ"ע עליהם באמת אינם בטלין.

אמנם האריה לא סמך עצמו ע"ז בלבד שאומר שם עוד טעם אחר שיש לחוש שמה לא הכריא כל זכר, משמע דאילו ה"י ברור לן שהכריא כל זכר לא ה"י מחליט שאין אבר המדולדל חוזר להכשיר, וא"כ י"ל דגם בנחות פלאסטי שברור לן שמכריא כל זכר פקע איסורו, אבל אחרי"כ ז"ל דהנה בל"ה יש לחמוס ע"ד האריה דמשמע מדבריו שאפילו שחזר ונקשר היטב והכריא כל זכר נמי יש סבא שיהי אסור כיון שאשר פ"א, הלא כל איסור אבר המדולדל לא חל אלא במדולדל כ"כ שאינו יכול לחזור ולחיות כמבואר ברמב"ם פ"ה ממ"א ה"ו ובש"ע סי' ס"ב סעיף ג', וא"כ אם זה שחזר ונקשר והכריא יפ"ק כ"כ ע"כ שלא ה"י עליו איסור מעולם, וכבר עמד ע"ז הפרמ"ג במשכ"ז סק"ב, ותי' דאריה חדא קאמר דלכך לא הותר עוד דחיישין שמה לא הכריא יפ"ק עיי"ש, ור"ל דמה שאמרו אינו

בשרים ס"ל הכי לפיכך נקט ריחשה כלומר שהי' תנועה ציד וצרגל, אבל קשה כיון דהכא בלעלם עסקינן והלא הוא מאותן מיני בפ"ה ש"י בפ"ה ה"ל שהכח התנועה שלהן אינו משורש והתחלה אחת שאפילו הוצגו של מפרסם מאוד מאוד אחר שנפסק משורש החיות כ"ש כשכל גופו בשלימות יכול לפרסם בלא שורש החיות וא"כ אין ראיה מהפרסום שיש בזה חיות, אבל לה"ל אי"ש דבאמת פרסום חשיב חיות ומכיון שריחשה וביה כח פרסום בעיקר הגוף לאו מהה"כ.

(ה) עוד נלענ"ד להביא ראיה מחולין קב"א ז' דפליגי חזקיה ור' יוחנן בשעת ביה שנים או רוב שנים ועדיין נופרסמא דחזקיה ס"ל דיתא מכלל חיה ולכלל מהה"כ לא צ"ה ור' יוחנן ס"ל דלא יתא מכלל חיה, ואי נימא דפרסום מ"ד ע"מה לא כלום קש"א לחזקיה ממ"ז אי כ"ז שמפרסמא לא חיישין שילא נפש העצמות אמאי לא חשיב כחיה ואי חיישין שילא נפש העצמות אמאי לא חשיב כמהה אפי"כ דס"ל לחזקיה דבאמת ילא הנפש העצמות לפיכך יתא מכלל חיה אלא דמ"מ כיון שעדיין יש בה נפש החיות ונפש הנפשית לכן לא הוי בכלל מהה"כ וכיון שכן מסתבר דגם ר' יוחנן דאמר דהוי בכלל חיה ודאי לאו משום דפליגי במילואה על חזקיה וס"ל דבשעת זו רוב שנים לא ילא גם הנפש העצמות אלא ס"ל דאפי"ג דילא נפש העצמות אכתי חשיבא כחיה מחמת נפש החיות דהיינו כח הפרסום והתנועה שיש בה דהא נמי חיות היא דכמו דלא חשיבא מהה"כ מחמת כח הפרסום שיש בו כך חשיבא חיה מה"כ, ובה"כ יש להסביר הא דהותר לישראל מפרסמא ע"י שחיטה ולב"י אסור ורק בטהרה מותר משום מי איכא מידי וכו' והיינו לפ"מ שהעלה הגר"י מפאנווועזש ז"ל בחשבה הנדפסת ב"י נאות וישקב סי' י"ב דאיסור אכמ"ה שנאשר לב"י הוא מעט שחולש מן החי אבל לישראל לא נאסר משום טעם זה אלא משום דהוי בגדר נבילה עיי"ש ואכתי הבאתי ראיה לדבריו ממ"ש הרמב"ם בפ"ד ממ"א ה"ג עיי"ש, והנה איסור לב"י לחלוש אכמ"ה הוא משום דער בפ"ה ודבר זה שייך גם כשאין להבהמה רק נפש החיות בלבד שבו מרגיש כל זכר לפיכך גם ממפרסמא אסור לב"י לחלוש ולאכול משא"כ לישראל כיון שילא נפש העצמות ע"י שחיטה כשירה הותרה לו ודוק.

אלא שמדברי הראשונים שסוברים דמפרסמא הוא כחי גמור לכ"ד ¹²⁴⁸⁶⁷וגם לענין העמדה והערכה נראה לומר דס"ל דגם נפש העצמות לא יתא כל זמן שמפרסמא ורק בשחיטה כשירה גזיה"כ שיהי כמהה [ואפשר להסביר ע"ד שאמרו אל גומר עלי, כלומר שפ"י ששטה השחיטה כמות הותרה בזה הוא מולא אח נפש העצמות של הבהמה ולא נאשר רק כח הפרסום בלבד משא"כ בשחיטה שאינה כשירה לא ילא גם נפש העצמות לפיכך היא חי גמור לכ"ד, ובה"כ איתא בשם הרי"ק מרחין ז"ל לפרש מ"ש ביבמות קב"א כמה גדולים דברי חכמים וכו' ובה"כ איתא בשם הנובי"ז ז"ל שאם מתירין עגולה על פי יסודות אמיתיים שבהורה א"א שלא ימות המעגן וה"כ ע"י שחיטה כשירה דוקא מולאין אח נפש העצמות כיון שהותרה באכילה חיבך בעודה מפרסמא] אך עכ"פ בזה לא מצינו חולק שגם נפש החיות דהיינו כח הפרסום חשיב חיות וכמו שנראה דעה הגאון ר' דוד אופנהיים ה"ל והא דהביא הגאון חכ"ל מהותו ראשיהן אפי"ג שמפרסמין טמאין לאו ראי' הוא כמו שביארנו והוכחנו דשאני התם שבעיקר הגוף אין חיות לפיכך לא נעבר גם חלק מגוף שיש בו חיות.

ויש להביא ראיה דבעיקר הגוף חילא מילתא דחיות מהה"כ דחנן בחולין קב"ט האבר והבשר המדולדלין בחדם טהורין ופירש"י משום דכי ימות כחיו וכל זמן שהוא חי מאל עליון מלעמל עכ"ל פי בהבחות שיעמ"ק, הרי דכל זמן שפיקר הגוף חי לא קרינן כי ימות על מקומו אבריו שמתו דלדולין משום דכי ימות על עיקר הגוף קאי ולא על האברים שמתו ואפי"ג דאכמ"ה מעמל אפי"ג דעיקר הגוף טהור התם גזיה"כ הוא שאבר שנחלק מן החי מעמל ולא מחמת דקרינן ביה כי ימות ומיהא דהיכא דעיקר הגוף ימות שוב גם האברים שיש בהם עדיין חיות מעמל כנ"ל.

או אפילו אם במקרה ע"י איזה סיבה חזר האבר למקומו הראוי לו שפיר יכול ה' להשיב בו חיות ולהדיקו אליו, וכ"כ דייקא לשון הרמב"ם שכתב שאינו יכול להדיק ולא כתב שאינו יכול להדבק משום דבאמת אם החזירו למקומו בנחות פלאסטי וכיוצא שפיר יכול להדבק ולהצטרף יפה, ולפיכך שפיר הא דר"י כי ה"ל צודאי ולא רובו וחזר ונקשר עריפה משום דמאחר שודאי ולא רובו ע"כ מה שחזר ונקשר משום שמי שבוטח החזירו למקומו או במקרה חזר למקומו ולא כי יכול להדבק אע"פ שהי' מדולדל קודם, ויש להאריך ואכ"מ.

עכ"פ לפי"ד הרמב"ם אלו עכ"ל דמה שאמרו בגמ' ה"ל דאבר המדולדל לית ליה תקנתא בחזרה אין פירושו שאף אם חזר אינו יכול לחזור ולחיות דהו' דאינו שפיר אלא רואין שיש במציאות שיחזור לחיות אם חזר למקומו בנחות פלאסטי, ואין לפרש נמי דכ"כ שאין לו תקנה שיחזור מאליו, דלשון ל"ל תקנתא בחזרה משמע שהחזרה אינו עושה לה תקנה אע"כ כוונה בפשוטו שאף אם החזירו ע"י רופאים בנחות פלאסטי אין לו תקנה להיות מותרת דמאחר שנאסר פ"א אין לו היתר עוד אע"פ שחזר ונקשר והבדיל יפה, וממילא מכאן ראי' לנ"ד דאין אבר מה יולא מידי עומדתו ואיסורו אף שדבק לגוף חי ואינו בעל לגבי כמו שביארנו לעיל.

ויש להעיר עוד מהא דאיתא בפ"י דף כ' פ"א אחר רב גידל א"ר מנין לתקופת פ"י שאין לה צטילה עולמית שנאמר ויחזרו לצל פסור ויאכלו זבחי מחים, מה מה אין לו צטילה לעולם אף תקופת פ"י אין לה צטילה לעולם פ"כ, ואי נימא דאבר מה שקבל חיות נחשביל מחורת מה מה אינה צטילה לעולם דקאמר, וכי חיימה דה"ק דכל זמן שהוא מה אינה צטל מחורת מה איך יליף מיני תקופת פ"י הלא הא דקס"ד לתקופת פ"י יש לה צטילה הוא משום דמאחר שנשתמשו בה לדברים אחרים ונכחו בה מנהג ציון ע"כ צטילת חוטמת פ"י שבה והוי כאילו לא נעשה תקופת פ"י מעולם דפנים חדשים בה לכאן והלא צכ"ג גס מה יש לו צטילה, אע"כ דמה אין לו צטילה גס צכ"ג, ולא דמי לזן הסוגמית דהתם שכל פיקור קס לתחייה נעשה צריה חדשה שאפילו הקס משינתו כתב הרשב"א דנעשה צריה חדשה שנאמר חדשים לבקרים כ"ש זה, אבל היכא דלא צריה חדשה אלא פנים חדשים בה לכאן אינו יולא מחורת מה לא נעומדה ולא לאיסור כנלענ"ד.

סימן סב

ב"ה

(א) בדבר שאלתו נמי שהי' במקום רחוק יותר מ"ה פרסאות ציוס הקבורה וזה בחור שצבעה אם מונח עם גדול הבית מאחר שהי' יכול לצוא ציוס הראשון ע"י אורח, כבר בארנו גדולי האחרונים דיש סברה להקל פי' צמחת פחים סי' שצ"ה שהביא בשם הגה"ל אשכול וחסד'ה צ"ח עסק שהקילו וע"י צד"ח מערכת אצילות אות ע"כ שהביא בשם ש"ת חכמת שלמה אשר בסוף ש"ת הר המור ש"י שרצנים מפורסמים מורים להקל לפעם הצורך והצד"ח מסיק שם דהמקיל לפעם הצורך יש לו סמוכים דרבנן המפורסמים ה"ל וגם בספר שבע שמעון ה' אצילות סי' שצ"ה פסק להקל וכה ראיתי בספר משמרת שלום ה' אצילות ערך גדול הבית שהביא בשם תשרי מהר"ם שיק יו"ד סי' שס"א ש"י צ"כ המוצי' והחטים שהיו נוטים להקל אלא שלא אמרו הדבר רק להלכה ולא למעשה וכן כתב המהר"ם שיק שם דעכ"פ אם יש ללרף עוד קולא וסברה חי לאנצורפי גס קולא זו וכן מסיק המשמ"ש שם וע"כ צד"ח רצ"ו יו"ד סי' פ"ה שפסק ג"כ לקולא.

אמנם יש מחמירין בזה וסבירי דלא משערין רק לפי"ה שדרך לילך צרגליו ולא בתחבולות, ובסבות יד שאלו הביא ראי' ממה

יכול לחזור ולחיות ביינו שאינו יכול להצטרף כ"ל חבל להקשר יפה יכול, וק"ה משמע כן לשון הגמ' בחולין קכ"ז ב' דנקט לשון מעלין ארוכה שפיר הנראה משם המקור להא דאין אבר המדולדל יכול לחזור ולחיות, אבל כפי הנראה לא הי' לפני הרמב"ם ספר א"ה כשכתב זה אלא מה שהעתיקו הד"מ הע"מ בשמו בקיור, דהמשין במקור יראה דע"כ תרתי קאמר.

אך י"ל דהנה בחולין ע"כ א"י קאמר ר' יוחנן דעובר אית ל' תקנתא בחזרה ואבר המדולדל ל"ל תקנתא בחזרה, ופירש"י דר' יוחנן נטעמיה דס"ל דעובר שהוליד ידו אם החזיר לפני השחיטה מותר באכילה ע"י"ש, ולפי"ז עכ"ל דמ"ש דאבר המדולדל ל"ל תקנתא בחזרה ביינו שאם החזיר את האבר המדולדל למקומו לפני השחיטה לא הו' חסר, ופשוט דחזרה בעלמא בלי שהאבר יתחזר לחיות כמו שהי' מתחילה לא מקרי חזרה, וא"כ לכאורה מכאן ראי' ברורה לדברי הא"ה דאבר המדולדל אע"פ שחזר ונקשר אין לו היתר ותיוצתא על הפוסקים שאמרו דאבר המדולדל אינו יכול לחזור ולחיות, אך יש לדחות ולומר דהא דקאמר בגמ' דל"ל תקנתא בחזרה ביינו שאינה יכולה לחזור ולחיות ע"י חזרה למקומו, הא אם חזר לחיות סיומן הוא שמשולם לא הי' בגדר איסור אבר המדולדל, מעשה י"ל דבהו' תלוי ספיקו של הא"ה דמתחילה הוא אומר בפשטות לשון הגמ' דל"ל תקנתא בחזרה דהיינו כיון שנאסר פ"א לא הותר עוד אע"פ שחזר והבדיל, ואח"כ הוא אומר שאף אח"ל דכוונה בגמ' היא שאינו יכול לחזור ולחיות ואם חזר אגלתי מלתא למפרע שמשולם לא נאסר אכתי יש לחוש שמה לא בבריא כל צרכו, וכע"כ לא השיב חזרה ואין השחיטה מחירתו, והא דאמרו שאינו יכול לחזור ולחיות ביינו שאינו יכול להצטרף כ"ל חבל לחזור ולקשר בלי הצדקה יכול. ולפי"ז אחרי שנתגלה לשינוי חכמת נחות פלאסטי ואנו רואין שיכול להצטרף כ"ל חבל לחזור ולקשר דמה שאמרו דל"ל תקנתא בחזרה, הכוונה בפשוטו שאע"פ שחזר והבדיל לא הותר איסורו ובסברה הראשונה של הא"ה, מעשה הדברים ק"ו השתא אבר המדולדל שחזר לחיות לא הותר איסורו כל שכן אבר מה גמור, אלא שהדבר משה שם שחולק על הא"ה נראה דס"ל דחזר ונקשר הותר איסור מן המדולדל, דאגלתי מלתא שלא הי' בגדר איסור אבר המדולדל משולם ולא חיישין שמה לא בבריא כ"ל, והביא ראי' מסי' י"ה דחזר ונקשר חליטן שלא יולא לחוץ ולא נעשה מדולדל, וא"כ עכ"ל שם דל"ל תקנתא בחזרה מחמת שאינו יכול להצטרף כ"ל, מ"מ נראה דודאי מודה הד"מ שאם החזירו את האבר המדולדל ע"י נחות פלאסטי לא פקע האיסור ולא פליג אלא בחזר ונתקשר מאליו דכע"כ ראי' הוא שלא הי' מדולדל משולם, משא"כ בלא חזר רק ע"י נחות פלאסטי דלא ראי' הוא שלא הי' מדולדל שהרי אפילו צנח לש גמרי ואפילו מן הכח יכול לחזור ולחיות ע"י נחות פלאסטי ממילא קיימין בסברה הא"ה דכיון שנאסר פ"א לא הותר ע"י שחזר ונקשר לגוף חי, וחלוק בזה כתבו הפוסקים לענין עריפה חזר להכשירו ואכ"מ.

(ז) ודע שרמב"ם פ"ב מאצות העומדה ה"ה כתב שאצות המדולדל אינם יכולין לחזור ולהדיק בשאר הגוף, ולפי"ז ע"כ אם נתקשר יפה אע"פ שלא בבריא כל צרכו נמי ראי' הוא שלא הי' מדולדל משולם דלא כסברה השני' שצ"ה ה"ל, ותמיהני על הרמב"ם ה"ל שנתקשה בסברה הראשונה מכח מ"ש הרמב"ם דאינו יכול לחזור ולחיות הלא גס סברה השני' קשה מכח מ"ש הרמב"ם דאינו יכול לחזור ולהדיק בשאר הגוף, ותו יש לחמוק אלא דאיתא בעו"ש סי' י"ה סעיף י"ב נשבר העלם במקום ששופה אותה עריפה וחזר ונקשר ואין ידוע אם יולא רובו אם לאו כשרה עכ"ל, משמע דהא דידוע שולא רובו עריפה אע"פ שחזר ונקשר, הלא לפי"ה הרמב"ם ה"ל אין זה במציאות כלל, אך י"ל דדוקא שיחזור אבר המדולדל למקומו ויחדק אל שאר הגוף מעלמו זה אי אפשר מבין דלית צ"י חיותא וכתלש דמי אין הגוף יכול למשכו אליו ולהדיקו אלא אם רופאים החזירוהו למקומו הראוי לו שפיר אל שריר ושרק אל שרק כדרך ששפין בנחות פלאסטי,